

רבי עקיבא איגרא

מיותר דאין עשה דוחה ללאו זה, ומשום זה באמת מצות פסח רק ביש נכרי וקטן.^(ד)

והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה (ט' י"ג).

נ"ל ע"ד מליצה, דהנה כשהאדם יושב בביתו הרי הוא מקיים כל המצוות כראוי אבל כשיוצא לדרך שוב אינו מקיים המצוות כתיקונן, כי מאוד צריך האדם לזוהר אם ירחיק נדודו ויצא לחוץ לכל יפול ברשת היצר. וזה שמרומז בפסוק "והאיש אשר הוא טהור" כלומר מי הוא האיש הטהור "ובדרך לא היה".^(ה)

Keeping Mitzva at home, struggle to maintain observance level on the road...

הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם (י"א כ"ב).

ומדכתיב בדגים לשון "יאסף" ילפינן (חולין כ"ז ע"ב) דדגים לאו בני שחיטה נינהו ובאסיפה בעלמא סגי להו. ולכאורה קשה איך ילפינן דדגים אין טעון שחיטה הא לר"ע במדבר הותר להם בשר נחירה (חולין י"ז ע"א), א"כ יש לומר משו"ה כתיב אסיפה, ועתה שנאסר בשר נחירה יש לומר דגם דגים טעון שחיטה. אמנם באמת לא קשה מידי דהא מכל מקום כיון דבצאן ובקר כתיב ישחט להם אף דהיה סגי בנחירה מ"מ קרי ליה שחיטה דאז נחירה בסימנים הוי כמו שחיטה לדידן, כדאמרינן (חולין י"ז ע"א) נחירה שלהן זהו

(ד) מתשובות מהרות"י סי' קל"ב.

ועיין שם שכונת רבינו בדבריו להקשות ע"ד הגמ' בחולין (י"א ע"א) דילפינן מאיסור שבירת עצם דאזלינן בתר רוב דאל"ה ניחוש שמא ניקב קרוב של מוח.

(ה) מס' ברכת הנפש מהג"ר גרשון שטערן ז"ל, ומס' חשב סופר עה"ת (פ' בחוקות).

ונכון להסמיק בזה מש"כ ב"ספר החיים" (להג"ר חיים אב"ד ווידבורג אחי המהר"ל מפראג) ב"פ"ק ה', וז"ל: אותם בניא שלא יתנו מנוח לכף רגלם רק תמיד רצין ושביין אחר הכלי העוה"ז, הן בכלל השרצים שנקראו כן על שרצים ושכים תמיד ולא ינוחו, גם כל מרבה רגלים הוא סימן טומאה, להיפך מן ישיבת אהלים שהוא סימן טהרה.

Always in the air... 1732

שחיטתו, וא"כ כיון דכתיב בסימנים לא בעי, וכיון דאז שחיטה, וא"כ ראייה זו אפי' דלר"י דנאסר להם בשר טהור והחלב לבדו ואוכלין הבשר, ו מדכתיב בדגים אסיפה הא ו דדגים לא בעי שחיטה, מ דמקרי נחירה שלהן בלשון אסיפה משום

פר

לא נוכל להעלות אל

פירש רש"י, ממנו, כביכח (דמשמע לכאורה מהו סוטה (ל"ה ע"א), שאין הן שנדברים עליו לממנו של דהקשה רומעכ"ת דהא החמ הוא רפוי בלא דגש, והנאמ רש"י במגילת רות בפסוק הנ"ל ועלה כתב ויש פותר לניקד הנון דגוש, או לכתוב בעדם דהדין להיות רפוי הו בתמורתה, א"כ ה"נ בתיבת להיות נוך שניה משום הכי ושפיר כתב רש"י דאין נפק ט"ו ע"א ד"ה אל תיקר.

- (1) מחידושים לש"ע יו"ד פ"ד
- (2) מתשובת רבינו הנדפס בס'

ב ח ק ת י

אם בחקתי תלכו (כ"ו ג').

1234567 מחיית התכונה

שמעתי בשם הרה"צ ר' נחום זאב (1857-1916) ז"ל, בנו של הסבא זצ"ל מקלם, שאמר משל ע"ז: אנשים ישבו על יד השולחן ואכלו ושחו ולא היה ניכר הבדל בין איש לרעהו, אחר שנגמרה הסעודה קמו כלם והלכו, רק אחד נשאר על מקומו ולא ידעו מהיא הסבה, שאינו זו ממקומו, הביטו למטה וראו, שאין לו רגלים. כשישבו כלם ביחד על יד השולחן לא היה ניכר, שאין לו רגלים, אבל כיון שהגיע הזמן ללכת - נודע, שאין לו רגלים, כך - אמר - יש אנשים שיושבים בישיבה ביחד עם כל החברים ולומדים ולא מכירים הבדל בין זה לזה, אבל אח"כ שצריכים ללכת בעולם הגדול אז מכירים הבדל בין זה לזה ורואים למי יש רגלים ולמי אין רגלים. יש אנשים, שכל רוח קלה מפילה אותם, ויש אנשים שכל הרוחות שבעולם אינן יכולים להזיז אותם ממקומם. כמו שאמר דוד המלך ע"ה: "תרחיב צעדי תחתי ולא מעדו קרסלי".

לכן אמרה התורה: "אם בחקתי תלכו" - שתלכו עם התורה, שתהיינה לכם רגלים ללכת עם התורה בעולם לא להתביש בפני המלעיגים ולהיות עז כנמר לעשות רצון אביך שבשמים.

ובדרך זו אפשר לבאר את הגמרא בברכות (דף ל"ה), "כשעושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע"י אחרים - אבל כשאין עושין רצונו של מקום או ואספת דגנך". ומקשים בחוס' הלא הפסוק מדבר בעושי רצונו של מקום - שכתוב, "והיה אם שמוע תשמעו לאהבה וכו'?" אולם - יכול להיות שאדם עומד במדרגה גדולה, מדרגה של אהבת ד', ובכ"כ זאת הוא נקרא אין עושה רצונו של מקום. כי הפרשה השניה של ק"ש מדברת בלשון רבים. ז"א הוא מקיים את התורה רק כשהוא ביחד עם הרבים, הרבים נושאים אותו, אבל לבד אין לו רגלים ללכת ונשאר על מקומו, האיש הזה נקרא אין עושה רצונו של מקומו אחרי שהוא צריך שאחרים יעזרו לו. וזה יכול להיות כונת התוס' שמתרצים עושים ואין עושים.

לפיכך נברא אדם יחירי כדי שידע שכל המעלות הנפשיות חלויות רק

המזבח היו טעונים הדחה קודם החקרבה, לפמ"ש במנחת חינוך מוסך השבת
 אות ה', דמה שהיתה המצוה למלוח האימורין העולים ע"ג המזבח הי' כדי
 להוציא הדם, כי הדם הי' אסור להקריב משום דל"ה ממשקה ישראל עיי"ש
 ועיין למעלה בפרשת ויקרא מאמר ל"ב מה שכתבתי בזה, אי"כ הסברא נותנת
 שהי' צריכין הדחה ג"כ, כמו בשר שצריך הדחה קודם המליחה, כי כל הטעמים
 שבשבילם הצריכו להדיח הבשר קודם מליחה, כדי שיתרכך הבשר ויצא דמו
 ע"י מליחה, או כדי להעביר הלכלוך, דאל"כ המלח נתמלא ממנו ואינו פועל
 פעולתו, או משום שהמלח מכליע דם שבצין, כמבואר ביר"ד סי' ס"ט בש"ך
 ובטרו"ז שם, שייכים ג"כ באימורין העולים ע"ג המזבח, ועיין ביר"ד סי' צ"ה
 דשומן שע"ג בני מעיים דינו לענין מליחה כשאר בשר, וא"כ גם החלב
 שנקרב לגבוה הי' דינו כשאר בשר, והי' צריך הדחה קודם מליחה כשאר
 בשר וכמו שכתבנו. ויש להביא קצת סמוכין לדברינו מדברי הגמרא תמיד
 ל"א ע"ב, ששלש עשרה שלחנות הי' במקדש, שמנה של שיש בבית המטבחים,
 שעליהם מדיחין את הקרביים. ומשמע שכל הקרבנות היו טעונים הדחת
 קרביים, היינו האימורין דסלקי לגבוה, כי בשביל עולה לבד לא הי' מהצורך
 להרבות כ"כ בשלחנות, וזה ענין חדש שמהראוי לעיין בו עוד, זאנכי בהיותי
 משוקע ראשי ורובי בטרדות הכלל לא באתי כעת לידי כך להעמיק עיון בזה,
 ואינני כותב רק כפי העולה על רוחי בהשקפה הראשונה, ועוד חזון למועד
 כאשר ירחיב ה' לי.

[מז] אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה. (א) עיין ירושלמי יומא.
 ס"ד ה"ז: לא תכבה אף במסעות. ונראה דבמאמר הזה צפון
 גם רמז נכבד ותוכחת מוסר. הן הנסיון יורנו, אשר בהיות האדם בביתו
 אינו עלול כ"כ לחטוא, ואם גם יסיתנו יצרו לעשות דבר פסע, יתגבר עליו
 ולא ישמע לו, זה כי בהיותו בביתו במקום מגורו, הנהו מוקף תמיד מקהל
 יודעים ומכירים, אשר ידקדקו אחריו, וכל אשר הוא עושה עומד תחת שבט
 הבקורת, ולכן ירא הוא לעשות דבר אשר לא יעשה, למען לא ילגלגו אחריו
 ויהי לבוז. אמנם אימתי עלול האדם לחטוא? אימתי ימצא יצרו הרע כר
 נרחב להסית ולהדיח? בהיות האדם הרחק מביתו, במקום נכרי אשר לא
 ידעו איש, או יסתנו יצרו, כי עתה כבר יוכל לעשות את אשר לבו חסך,
 אחרי אשר נסתרה דרכו, ואין איש אשר ידע מעשיו ותהלכותיו, ובשובו הביתה
 ישיב ויתלבש באדרת היראה למען כחש, כאשר הי' מתחלה, ועל פני כל
 העם יכבד גם להלאה באין מגרעת.

(ב) ומה נכבדו חדברים האלה לחעמיס אותם בדברי הכתוב (בראשית ד' ז'):
 הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב למתח חטאת רבץ. כי הש"י

ר' אהרן צוק (1944-2010)

שעג

פרשת ויחי

כשנזקקים לטובות של הילדים זה קשה מאוד. דבריה אלו של אימי מתאימים למה שאומר השל"ה הקדוש: כשיעקב אבינו נאלץ לקבל אוכל מידי בנו, שהיה משביר לכל העולם כולו, אז יעקב אומר "אמותה הפעם", יש קושי מיוחד להורים להיות סמוכים על שולחן בנם.

וכמאמר העולם, אבא אחד יכול לגדל עשרה ילדים ועשרה ילדים לא מגדלים אבא אחד. כשיעקב נאלץ לבקש מיוסף שלא יקברהו במצרים, הוא מרגיש לא בנוח.. "אם נא מצאתי חן בעיניך". משיב לו יוסף "אנוכי אעשה כדברך", אני לא עושה את זה בשבילך... אני אעשה את זה, כדי שגם הבנים שלי יעשו לי את זה. יוסף הצדיק התכוין בזה להפיס דעתו של אביו שלא ירגיש שהוא נזקק לטובות ממנו, ונראה שזו כוונת הספורנו "מעצמי הייתי עושה את זה".

וַיֹּאמֶר הַשֶּׁבַע לִי וַיֵּשְׁבַע לוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמֶּטֶה
(בראשית מז לא)

עיקר הגדלות הוא המעשים בצנעא

וברש"י כתב: על ראש המטה – על שהיתה מטתו שלימה ולא היה בה רשע, שהרי יוסף מלך הוא ועוד שנשבה לבין הגוים והרי הוא עומד בצדקו.

דברי חז"ל הללו לכאורה תמוהים, יעקב מכיר את יוסף שבע עשרה שנה במצרים. ברגע הראשון שהוא ראה את יוסף הבין על אתר את גדלותו, המשגיח הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל היה אומר, יוסף היה כדמות דיוקנו של אביו, ויעקב היה בדמותו של אדם הראשון, עקבו היה מאיר כגלגל חמה. לא צריך להיות אדם גדול כדי להכיר בגדלותו של יוסף (ומה שהאחים לא הכירוהו היה זה נס מיוחד לעשות רצון צדיק).

האם רק עכשיו הגיע הזמן להודות לקב"ה שיוסף צדיק? רק עכשיו וישתחו על ראש המיטה? ומה היה שבע עשרה שנים במצרים?!

והתשובה לזה היא שאדם נמדד רק עם מה שעושה בצנעה, כשקורא קריאת שמע בבית כנסת ומדקדק בקולי קולות באותיותיה, עדיין אין זה מעיד על גדלותו, הוא נמדד איך הוא קורא קריאת שמע על המיטה בלילה, כשאף אחד אינו רואה.

דף סדכי

דף שכאשר
נפה לנפר,
אודה ביחס
נפול ושכר,
ארצנו לעיל

שקר, כאשר
קים, כאשר
עדין דבר
נוד, משא"כ
אמת, חסד

אֵל מְצַאֲתִי
וְהָאֵל נָא

נִי בַּמִּצְרַיִם,
נֹכַח אֵעֲשֶׂה

חשוב דוקא

צרכנו ה"א
ב לא ליד
גלו הילדים.

הוא שכיון שיוסף
לאב ובנו ללכת ל
את גדלותו.

וְעָתָה שְׁנֵי בָנֶיךָ
הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה

הקדים אפרים למה

יוסף לוקח את
שמותם בסדר הפ

יעקב מברך את
על ראשו" וגם מ
יד אביו להסיר או
א"ר יוחנן כשני ע
(תנחומא ויחי ו).

"ידעתי בני ידעתי"

הוא אומר לב
במדרשים שיעקב
במצרים, עשרים ו
אחיו, ועל זה אמר
כל מה שעבר עלך
יודע היטב שמנשה
לך והוא הבכור, א

אלא שאם כן צ
אפרים למנשה, לא

פירש אבי מורי
יותר, יש פחות, יש
היא משהו אחר. א
הוא אותו כאב, כ

הגאון ר' זבולון גרז זצ"ל, בזקנותו היה גר עם נכדו. פעם התעורר הנכד
בלילה, וראה את סבו עומד מול המראה ומסתדר, מיטיב את העניבה וכדו',
הרהר הנכד בליבו מה זה, הוא הולך ל'תנאים' עכשיו? ל'שבע ברכות'? ואז ראה
כיצד הסבא מתיישב וקורא קריאת שמע שעל המיטה, עם הפראק והעניבה
כעומד לפני המלך.

הבריסקער רב היה אומר שצריך להתכוון בקריאת שמע שעל המיטה יותר
מקריאת שמע בבית הכנסת, שהרי "בידך אפקיד רוחי", אדם הולך לישון ונשמתו
עולה למעלה לתת דין וחשבון על מפעלה. ומי יודע אם יתעורר מחר בבוקר...

"והצנע לכת עם אלוקיך"

אדם אינו נמדד במה שעושה בפרהסיא, "והצנע לכת עם אלוקיך" מה
שעושים בהצנע זה "עם אלוקיך", מה שרק הקב"ה רואה בזה נמדד אדם. חז"ל
מתבטאים בלשון "תוכו כברו" ולא בלשון "ברו כתוכו" אדם שיש לו בחוץ מה
שיש לו בפנים זה כלום. המעלה היא "תוכו כברו", שמה שעושה בחוץ יש גם
בפנים, אבל בפנים יש הרבה יותר מכך. כי עיקר מעלת האדם הוא מה שאדם
עושה בצנעה.

התרגום אומר על הפסוק בפרשתינו וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קֶשֶׁתוֹ וַיִּפְּזוּ זְרַעֵי יְדֵיוֹ:
"קיים אורייתא בסתרי" קיים בסתר, בצנעה. יוסף היה צנוע, הוא היה צנוע גם
מאבא שלו, הוא הסתיר את גדלותו אף מאביו. לכן יעקב לא הודה לקב"ה על
יוסף מיד, הוא לא ראה בגדלותו, מפני שיוסף הסתיר אותה.

אבל בשעה שיוסף הצדיק נשבע לאביו נזדעזעו איבריו, שהרי חז"ל הקדושים
אומרים שבשעה שאמר הקב"ה "לא תשא" נזדעזע העולם, שבועה גורמת לזעזוע
העולם.

כשגילה יעקב את היראת שמים העצומה של יוסף, כאשר ראה באיזה אימה
ופחד נשבע יוסף, הבין שנשבה לבין הגויים ועדיין עומד בצדקו, לכן לאחר
השבועה הודה לקב"ה.

הגאון רבי יוסף סלנט מוסיף, שהרי יעקב אומר ליוסף "שים נא ירך תחת
ירכי", והנה אצל אליעזר כתוב שבאמת עשה כן "וישם ידו תחת ירך אדוניו",
וכאן לא כתוב שיוסף שם ידו תחת ירכו, רק כתוב "אנוכי אעשה כן", וההסבר

וזו מצבנו, שכבר מ הזאת, ואפשר לנו לסובלת,

עוד אמרנו בזה, שמר
בנפשך להמלט בית המלך נ
את בכלל הסכנה אי אפשר
וכמו שיבואר להלן,
במצבם, ורק אז היה אפשר
גם הלא האלף השני נ
גם הם צריכים ללכת למלח
תפלתם שלמה, אלא כשהם
אשר ע"כ ב"ה שאם
להשתתף במצבם הנורא, נ
במצבם ולהתפלל עליהם, יח

בשבת (לא ב): "אמר הקב"ה לא דייך לרשעים שאינן חרדין ועצבין מיום
המיתה, אלא שלבם בריא להן כאלום". וזה באמת דבר פלא, שהרי אם היה אדם
רואה פעם ראשונה בחייו מיתת אדם, ודאי שהיה זה עושה עליו רושם עז שהיה
מתהפך לבעל תשובה גמור. והרשעים שרואים בכל יום מיתת אדם אינה עושה
עליהם רושם כלל?

ואמרתי שהגמ' עצמה מתרצת זאת הפליאה. דאיתא שם: "והיינו דאמר רבה,
מאי דכתיב זה דרכם כסל למו (תהלים מט יד), יודעין הרשעים שדרכם למיתה ויש
להם חלב על כסלם, שמא תאמר שכוחה היא מהן, [שזוהו הטעם שאין זה עושה
עליהם רושם, ואז הלא היה אפשר להזכירם ולא היה המצב רע כל כך]. ת"ל (שם)
ואחריהם בפייהם ירצו סלה". וזהו האסון שבדבר, שכיון שתמיד הוא בפיהם, לכן
אינו עושה עליהם רושם כלל, והמתעסקים עם המתים יוכיחו, שרואים מיתת אדם
תדיר, ואין מיתת אדם עושה עליהם רושם כלל, הרבה פחות מסתם בני אדם,
כידוע.

ומכבר אמרנו שתי ראיות לזה. הא' ממש"כ הרשב"ם בפ' בשלח (שמות טז
כב-ג) דאע"ג שדבר ד' שלא ירד מן בשבת - "והיה ביום הששי וגו' והיה משנה"
(שם ה), נאמר למשה כבר ביום הראשון, אפי"ה לא הגיד לישראל עד שראו בעצמן
בערב שבת שירד המן כפליים גם לצורך שבת, כדי שיהיו תמהים כשימצאו משנה,
להודיע להם עתה כבודו של יום השבת. ואף שאסור לנביא להיות כובש נבואתו
(סנהדרין פט א), נראה שאעפ"כ לא אמר להם מתחילת השבוע, כדי שלא יחלש
הרושם עליהם במשך כל השבוע, וכאשר ראו פתאום ערב שבת עשה זה עליהם
רושם עז, וכמש"נ.

והב', אמרנו להוכיח כן מחושים בן דן, שכשנאמר לו שעשו מעכב מלקבור את
יעקב במערת המכפלה עד שיבוא נפתלי ממצרים, אמר ועד דאתא נפתלי ממצרים
יהא אבא דאבא מוטל בבזיון, נטל קולפא מחיה ארישא וקטליה (סוטה יג א). וצריך
להבין האין יתכן שבני יעקב יכלו לסבול מצב כזה, ולא נתרגשו ממה שאביהם
מוטל בבזיון, ורק חושים בן דן נכדו של יעקב לא יכול היה להשלים עם מצב כזה?
ואמרתי לבאר על דרך זה, דבני יעקב נשאו ונתנו עם עשו, וסברו בכל רגע
שינצחו אותו עד שיניח לקבור את יעקב אביהם, ומתוך כך נתרגלו מעט מעט
למצב, עד שאפשר היה להם לסבול מצב זה. לא כן חושים בן דן שהיה כבד
שמיעה, ולא השתתף אתם בכל דבריהם, וכשראה פתאום שאבי אביו מוטל בבזיון
אי אפשר היה לו לסבול מצב זה.

מדוע לא ניכרת התע
ומקדם, ולא נתעורר כלל מ
גדולה, ומדוע? ואמרתי בזה.
כתוב בתורה, אצל הגו
מן החמת, שזה היה רפואתו
השיחים, ותלך ותשב לה מנ
(בראשית כא טו-טז), הרי שה
ותשב מנגד, וברש"י דכשנת
את בנה היא גדולה למאד, א
ובאבן עזרא (שמות ב
היאור, גם כן מטעם זה, כי
שכשנולד נתמלא כל הבית א
ובר"פ ויחי (בראשית ט
קבר את אמו בדרך אפרת וא
כשיגלה אותם נבוזראדן, והי
עליהם רחמים (עי' ירמיה לא

7 אברהם בן יצחק סופר (1815-1871)

סופר

כתב

וירא

סופר

עא

ביא ה' על אברהם צריך פירושו... בדקדוקים ואומר הנ"ל. הנה אברהם שהכיר בוראו והשרה העמים בלתי ספק גם לבניו כי יחזיקו באמונתו לעולם, אבר ידריכם דרך ישר גם בין ארבע למדס חוק ומשפט ונימוס צי אדם ולהתאחד יחד שיהיה בזה. ולכן ברצות ה' להגדיר עיני אברהם הודיעו מהפיכת סדום כאשר נבאר:

[לעיל יא, ט] החילוק בין הדין גה ובין דור המבול, כי הדין ה רעתם בין אדם לחבירו הנה וכלו מן הארץ, משא"כ הדין הטאו רק נגד ה', ע"כ לא הנה גדול רק בבלבס וערבבב הקב"ה קפיד והעניש יותר עי ז בין אדם לחבירו מאס יחלוק את בוראו. והנה בסדום אמרו צקתה באה אלי) [מנהלתי קט] ועמורה כי רבה צעקה של כמבואר, מזה מופת חותך כי אנשי סדום רעים וחטאים לה לא נגור עליהם להפכם ולכלותם עד מעשה של ריבה שהיו ים בין אדם לחבירו, ולא היר איר אותם עוד על האדמה. רצה ה' במה שגילה לאברהם כי ילמוד שיותר מעניש בירות שבין אדם לחבירו, ומזה על בניו שיהיו נשמרים מאד בזה:

אשר יצוה את ביתו ואת בניו אחריו ושמרו דרך ה', דהיינו כאמרם ז"ל [שנח קלג:] דרכי ה' הם שהוא רחום וחנון, ויצוה כן לבניו שיעשו צדקה ומשפט, כפירוש רמב"ן [שמוס פו, נפ] שם שם לו חוק ומשפט היינו תהלוכות אדם עם חבירו עיין שם, וכן כאן צדקה ומשפט יתפרש כך. למען הביא ה' על אברהם את אשר דיבר עליו, דהיינו כאמרם ז"ל [יומא ט:] כי נחרב בית המקדש על שנאת חנם, ולא נשא הארץ אותם על שלא היו באגודה אחת. והיינו כי אם יעשו צדקה ומשפט ויהיו נאחדים יחד, אז יביא ה' על אברהם אשר דיבר עליו, וכל זה ילמד אברהם מסדום. ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה וכו', כלומר הגם כי רבה וחטאתם כי כבדה מאוד הגם שכבדה וגדלה מאד, ארדה נא ואראה הכצעקתה וכו', מ"מ לא אכלם מן הארץ עד שאראה תחלה הכצעקתה של ריבה אחת אם כן הוא אז אכלם, ומזה ילמד אברהם כי גדול עונש על עבירות שבין אדם לחבירו יותר, כנ"ל(1):

כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו וכו' למען הביא ה' על אברהם. פירש"י כך היה מצוה לבניו וצריך להבין מה רצה לומר כך היה מצוה לבניו? נ"ל דבאמת תמוה שיהיה אברהם עובד ה' על מנת לקבל פרס, אלא הוא בוודאי לא היה עובד ה' על מנת לקבל פרס, אלא היה מחנך לבניו שיעבדו ה' כדי שיתן להם שכר, ע"ד חנוך לנער על פי דרכו [משלי כג, ו], ועיין הקדמת ח"ס [לשו"מ פ"ד]. והיינו למען אשר יצוה את בניו וביתו אחריו, כי מי שמדריך את בנו והבן ירא שהאב יכה וירדה אותו, זה אינו מועיל רק כל זמן שהאב אצל בנו, ובסור ממנו

(1) ע"ע דרשות (תש"ל) עמוד כ"ד ד"ה בהפטרות וכו'.

עושה רצונו וחפצו, ולכן צריך האב לדבר על לב בנו דברים הנכנסים אל הלב, ויאמר לו כי יקבל שכרו משלם שכר עולם הזה, כמ"ש הרמב"ם [הלכ' משנה י, א] שהתירו דבר זה לקטנים. והיינו אשר יצוה את בניו וביתו אחריו, עד שגם אחריו כשלא יעמוד עליהם ישמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, לא משום שירצו לעשות רצון אביהם אברהם אלא שיעשו משום שהוא צדקה ומשפט, כלומר שדבר בעצמותו ראוי וחיוב לעשותו. ומפרש למען הביא ה' על אברהם, וכתב רש"י [כך הוא מצוה לבניו] הוא לא עבד ה' ושמר דרכיו כדי לקבל שכר, אלא כך היה מצוה לבניו וק"ל:

ועד"ו פרשתי הקרא שאמר דוד המע"ה [מהל"ס לה, נא] לכו בניס שמעו לי יראת ה' אלמדכם, הול"ל בואו בניס ולמה אמר לכו, ונ"ל שזה כוונתו שלא נייח לו בזה אם ישמרו דבריו [רק] כל זמן היותם אצלו, אלא גם אם ילכו מאחו ולאחרית הימים יקיימו דבריו. ע"כ אמר ליכ"ו בניס שמעו לי, אם שתלכו ממני גם אז תשמעו לי, יען שיראת ה' אלמדכם, וק"ל:

כי ידעתיו למען אשר יצוה וכו', ושמרו דרך ה' וכו', למען הביא ה'. ונ"ל לפרש שרצה ה' שיתפלל אברהם שיתחסד ה' ויציל רשעים בשביל צדיקים, וזה מדת רחמים וחסד חנם, ואמר לו ה' כן אעשה אם אמצא, וממני ילמדו מה הוא רחום אף אתה וכו'. והיינו המכסה אני, כתב רמב"ן כדי שיתפלל, ותכלית התפלה נ"ל כדי שידעו כי עושה חסד לרעים בזכות טובים, וממנו ית"ש ילמדו לדורות. והיינו כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, וילמדו זה ממדת טובו גם לרשעים, כאשר הבטיחו ה' אם אמצא וכו'. למען הביא ה' על אברהם, ע"ד שאמרו חז"ל [מגילה כט.]

דברים, וזה הן קניתי "אהכס" היום, היינו שקנה אותם
נעמנו להיות גופן קנוי לפרעה, ועוד את אדמהכס לפרעה,
היינו שקנה ג"כ אדמתם לפרעה.

ויאמרו החיתנו וגוי וישם אותה יוסף נחק וגוי רק
אדמה הכהנים לבדם לא יהיה לפרעה ויש
ישראל בארץ מלרים בארץ גושן. ו"ל הנה יעקב הכין להם
ציהמ"ד להורות כדכ' לעיל (מ"ו כ"ח) ואת יהודה שלח
להורות לפניו גושנה, ופירש"י ומ"א להורות לפניו לתקן לו
בית הלמוד, והיפלא צעני מלרים המה לריכים לעבוד
האדמה לחורש ולזרוע וממנו לריכים לתה חומש לפרעה,

ויעקב וציתו ישבו צמיטב הארץ בארץ גושן בלי שום עבודה
וגזונים מציה המלך כל לרכס ויחטורר מזה מריבות
ומחלוקות, אך כיון שראו קודם לזה כי אדמה הכהנים לא
קנה לפרעה רק ה"י להם חוקם מאת פרעה, על מה, על
שעסקו בדברי דתם להורות ולהנהיג את העם, ממילא תהא
נח דעתם כאשר יראו גם יעקב וציתו יושבים צמיטב הארץ
בגושן ונחכלכלו מציה המלך, וזה סמיכת הפסוקים, וישם
אותה יוסף לחק עד היום הזה וגוי, רק אדמה הכהנים
לבדם לא יהיה לפרעה, ועי"ז וישב ישראל היינו בשלוח
בארץ מלרים בארץ גושן שהוא מיטב הארץ.

פרשת ויחי

ויחי יעקב. וי"ל למה לא נקט ויחי יעקב במלרים. וי"ל
דעכשו כאשר ראה יעקב את יוסף וכל בניו יולאי
יריכו שצטים נפש וכלי דאגה וכבוד גדול ה"י להם במלרים,
עי"ז נתפכו לו שנתחו לעוצה וחי יחי בשמחה ונחה יותר,
ועל ידי שה"י קודם לזה ימי חייו מעט ורעים המה גרמו
שיה"י חיי נחה יותר כדדרשו חז"ל [יומא ע"א ע"א] על
פסוק שנות חיים אלו ימים שנהפכו לו מרעה לעוצה, ונדמה
לו עי"ז שכל קמ"ז שנים חי כי ימים הקדמונים הרעים
גרמו שחי עתה צנחה יותר.

ויברכם ציוס הכול לאמור. כתיב "לאמור" מלא צו"ו.
וי"ל דמרומו צזה מה דא"י צמדש שהמברך לריך
לברך בכל לבו ברזון מלא, וד"ז גרמו בלאמור מלא. ויחכן
דמרומו צזה גם צמה שאמר בך יברך ישראל, מה דא"י
צמדש ילקוט רות [רמז תר"ע] ששכ דברים נחסרו מאדם
הראשון ויחזרו לבני ישראל בימי המשיח ע"ש, על זה מרמו
הו"י שלתהיך לצוא תה"י הצרכה צמלואו גם עס אותן
וי"ז דברים שיחמלאו צתכלית השלימות.

מטרף בני עליה. צרש"י ממה שחשדתיך צטרף טורף יוסף,
עליה, סלקת את עלמך. וי"ל כי יעקב אצינו צרך
את יהודה צמלכות, לא יסור שצט מיחודה וגוי, ואמרו חז"ל
[צרכה ל"א ע"ב] החושד לחצירו ואין צו, לא די שצריך
לפייסו אלא שצריך לצרכו וילפינן מעלי הכהן אחרי שאמרה
כי לא שכורה היא רק אשכ קשת רוח היא והולילו אותה
מלהשדה צריך אותה יתן ה"י את שאלתך, וה"י צזה שיעקב
חשד ליהודה ואין צו, ע"כ התחיל לצרכו ציותרת הכבוד

משאר אחים שג"כ צרכם — וזה מטרף צני עליה, דע"י
שחשדתיך צטרף טורף יוסף, זה גרם לך שעליה, שנחעליה,
לשון גדולה וכבוד וק"ל.

יששכר חמור גרם רובץ בין המשפטים וגוי. ידוע דרשת
חז"ל [נדה ל"א ע"א] שקאי על יששכר שעוסק
צתורה, ויע שכמו לסבול עול תורה, ויהי למס עובד להורות
הוראות. וי"ל הנה רבים אומרים שתלמיד חכם יושב צתוך
ד' אמות של הלכה משום שאין לו השגה ולא ראה ולא טעם
מעולם הענוגי עולם הזה, אבל אינו ה"י יודע מתענוגי
עוב"ז לא ה"י מחובשי ציהמ"ד. אבל צאמת זה אינו, כי גם
לת"ח יש לו הצחוקה והתאווה לתענוגים הגופניים ומצין
אוחס, רק מאהבת ה"י ותורתו הקדושה הוא כובש את ילדו
ואינו רואה להתעסק צכם רק ללמוד ולעסוק צתורה. וזה
וירא מנוחה שהוא רואה ומצין שיותר טוב המנוחה מלפיין
תמיד צלמוד התורה שהוא מייגע ומחליש החושים, ואת
הארץ היינו ענינו הארץ עוב"ז רואה הוא שהוא נעים ונאה,
ואעפ"כ ויע שכמו לסבול עול תורה, ויהי למס טיבד
להורות הוראה לישראל *.

ויבאו עד גורן האעד. צמדש וכי גורן יש לו לאעד, אלא
כל המלכים שצאו הניחו את כתריהם על מטתו
של יעקב והקיפוהו את מטתו צכתריהם. עיין צזה מה
שמפרש צתורת משה מכדורא תנינא. וי"ל למה מדמה הקפת
כתריהם כגורן האעד. וי"ל שרמו צזה שהמה מלכיהם

* כע"ז בכתב סופר ד"ה וירא מגוחה (השני).